

EL FRANQUISME (1939-1975)

Índex	Textos
1. Definició i característiques del franquisme 2. Cos legal del règim – “Las Leyes Fund.” 3. Fases polítiques 3.1. Fase “blava” o falangista (1939-1942) 3.2. Final de la segona guerra mundial (1943-1945) 3.3. Aïllament internacional (1945-1950) 3.4. Fi de l'aïllament i reconeixement internacional (1950-1959) 3.5. Tecnocràcia i “desarrollismo” (1959-1969) 3.6. Crisi final del règim (1969-1975) 4. Fases econòmiques 4.1. L'autarquia (1939-1959) 4.2. “El desarrollismo” (1959-1973) 4.3. Crisi econòmica (1973-1975)	1. 39, 40, 50, 51 2. 3. 3.1. 41, 42, 43 3.2. 3.3. 44, 45 3.4. 46, 47 3.5. 48 3.6. 49, 52 - Ampliar informació: llibre de text, temes 15 i 16, pàgs 304-343.

1. Definició i característiques del franquisme

- Definició de franquisme: dictadura personal del general Francisco Franco, amb recolzaments de l'exèrcit, l'Església catòlica i les classes més conservadores i antidemocràtiques espanyoles, que es va donar a Espanya entre 1939 i 1975.
- Per què va durar tant de temps?
 1. Recolzament de l'exèrcit (la força), l'Església catòlica (la legitimitat tradicional) i partits polítics tradicionalistes, conservadors i feixistes (organització i base ideològica).
 2. Franco va ser l'àrbitre entre les diferents “famílies” del règim. Ell fou la figura central que aglutinava les diverses tendències.
 3. La por (el terror, la repressió), el cansament de la guerra civil i la ignorància de bona part de la població espanyola.
- Evolució: basada en el pragmatisme. Fou un règim autoritari que evolucionà des de postures feixistes totalitàries fins a un cert aperturisme econòmic i social, però sense perdre l'autoritat ni permetre cap oposició en cap moment.
- Característiques generals:
 1. Règim autoritari amb normes estrictes basades en la disciplina militar.
 2. Ideologia barrejada entre feixisme i catolicisme: nacionalcatolicisme.
 3. Franco, líder absolut, legitimat per l'Església catòlica: “Caudillo de España por la Gracia de Dios”.
 4. L'Església a canvi de legitimar el règim controla la moral pública i l'ensenyament.
 5. Partit únic: Franco és el Jefe Nacional del Movimiento y Caudillo de España (FET y de las JONS).
 6. Estat centralista identificat amb la Castella imperial i dels Reis Catòlics: “Una, Grande, Libre”.
 7. Societat submissa.
 8. Informació controlada i censurada.

2. Cos legal del règim – “Las Leyes Fundamentales”

- Durant la dictadura de Franco no es promulgà cap constitució. Es promulgaren set (7) Lleis Fonamentals del règim, que van fer la funció d'un corpus constitucional si bé sense llibertats ni pluralisme polític:
 1. Fuero del Trabajo – 1938 – d'inspiració falangista, sobre matèria laboral (corporativisme).
 2. Ley Constitutiva de las Cortes – 1942 – es crea un fals parlament.
 3. Fuero de los Españoles – 1945 – retòrica de drets i llibertats limitades.
 4. Ley del Referéndum – 1945 – a iniciativa del cap de l'Estat, per a consultar sobre temes importants.
 5. Ley de Sucesión de la Jefatura del Estado – 1947 – a) Espanya és un regne; b) Franco és cap d'estat vitalici.
 6. Ley de Principios del Movimiento Nacional – 1958 – bases del règim: unitat, religió, exèrcit, família, etc.
 7. Ley Orgánica del Estado – 1967 – explica els fins de l'Estat i separa el cap de l'estat del cap del govern (es farà 1972).
 - (* 8. Ley para la Reforma Política – 1977 – mort ja Franco, va permetre la transició a un règim democràtic.)

3. Fases polítiques del franquisme

3.1. Fase “blava” o falangista (1939-1942)

1. Repressió de l'oposició política: “Ley de Responsabilidades Políticas” (1939) per als enemics polítics acusats de “suport a la rebel·lió” (???) des d'octubre de 1934.
2. Franco es declara neutral en la II Guerra Mundial (1939), després “No bel·ligerant” (1941).
3. Recolzament a Alemanya i Itàlia. Enviament de la “División Azul” a Rússia (1941-1944).
4. Política exterior dirigida per Ramón Serrano Súñer, el “cuñadísimo”, feixista.

3.2. Final de la segona guerra mundial (1943-1945)

- Derrotes alemanyes: tendència del règim cap a la moderació eliminant els aspectes feixistes més evidents. S'aparta a Serrano Súñer del poder. Declaració de neutralitat.
- En la conferència de Postdam (Alemanya, agost de 1945) entre EUA, la URSS i Regne Unit s'acorda que els règims feixistes han de ser substituïts per democràcies.

3.3. Aïllament internacional (1945-1950)

- 1946. L'ONU condemna el règim de Franco per ser “feixista”.
- Totes les embaixades abandonen Espanya excepte Argentina, Portugal (dictadures) i el Vaticà.
- Augmenta l'oposició interna: guerrillers (“maquis”), organitzats sobretot pel PCE.
- Per referèndum s'aprova la Llei de Successió que atorgava el poder vitalici a Franco (1947).
- Franco accepta educar a Joan Carles de Borbó, fill de don Juan, en Espanya (1948).

3.4. Fi de l'aïllament i reconeixement internacional (1950-1959)

- Degut a la Guerra Freda entre els EUA i l'URSS, Franco es presenta com aliat contra el comunisme. EUA aconsegueix que l'ONU vote la fi de l'aïllament a Espanya el 1950.
- EUA i Espanya signen uns tractats militars (1953): instal·lació de bases militars nordamericanes.
- Nou Corcondat amb el Vaticà (1953)
- Entrada d'Espanya en l'ONU (1955)
- Independència de Marroc (1956)
- Oposició interior: desapareix el maquis però hi han fortes revoltes estudiantils a Madrid el 1956, i vaga d'usuaris dels tramvies a Barcelona, per la pujada dels preus, el 1951 i el 1957.

3.5. Tecnocràcia i “desarrollismo” (1959-1969)

- Canvis socials: societat industrial i de serveis. Abandó del camp. Més ensenyament.
- Oposició:
 - Recuperació de l'oposició política. El partit més actiu i nombrós és el PCE.
 - El 1962 es convocà el congrés de Munich (“contubernio” segons els franquistes) amb els opositors antifranquistes (excepte el PCE), per a acordar una solució democràtica a Espanya.
 - Conflictivitat en les universitats.
 - ETA es funda el 1959, i a partir de 1968 inicia la lluita armada.
 - Sindicats: UGT molt reduïda; CNT inexistent; es crea CCOO (pròxima al PCE), que s'infiltraran al Sindicat Vertical franquista.
- Opcions polítiques franquistes:
 - 1. Aperturistes: tecnòcrates de l'Opus Dei. “Suavitzar el règim”. S'elimina la censura prèvia. Modernitzar el règim (p.ex. Llei Orgànica de l'Estat, separa cap d'estat i de govern).
 - 2. Immobilistes: falagistes i militars.
- Franco tria a Joan Carles de Borbó com a successor el 1969 (Franco dirà: “todo atado y bien atado”)

3.6. Crisi final del règim (1969-1975)

- Els immobilistes tornen al poder degut a:
 - l'augment de la conflictivitat social (estats d'excepció el 1969 i 1970, Brigada Político-Social i el Tribunal de Orden Público). S'endureixen les condemnes contra els opositors.
 - el “cas Matesa”, un d'escàndol de corrupció que afectà als aperturistes.
- Crisi final (1973-1975):
 - Crisi del petroli de 1973: crisi econòmica i important inflació.
 - Assassinat de Carrero Blanco (president del govern) per ETA el 1973.
 - Revolució dels Clavells a Portugal, el 25 d'abril de 1974, que acaba a la penúltima dictadura d'Europa Occidental.
 - Empitjorament de la salut de Franco des de 1974.
 - Organització de l'oposició antifranquista que reclament llibertats, amnistia i legalització de partits
 - o Junta Democràtica, liderada pel PCE
 - o Plataforma de Convergència Democràtica, liderada pel PSOE (Congrés de Suresnes del PSOE, el 1973, trien a Felipe González com a Secretari General)
 - Enduriment de les polítiques repressives: execució de terroristes.

- Ocupació del Sahara espanyol per Marroc mitjançant la “Marxa Verda” (1975). Franco agonitza. Espanya abandona el territori. Conflicte encara no resolt, entre Marroc i el Front Polisari, l'organització independentista saharauí creada el 1973.
- 20 de novembre de 1975. Franco mor després d'una llarga agonia. El 22 de novembre Joan Carles I és nomenat cap d'estat i el franquista Arias Navarro continua com a president del govern.

4. Fases econòmiques del franquisme

4.1. L'autarquia (1939-1959)

- L'autarquia és un règim econòmic en el qual l'Estat aposta per l'autosuficiència econòmica, i redueix al màxim les relacions amb l'exterior.
- Característiques del període de l'autarquia:
 - 1. Reducció de les importacions per a evitar l'eixida de divises.
 - 2. Foment de la indústria pròpia: creació de l'INI (Institut Nacional d'Indústria) el 1941, per a crear empreses nacionals (Endesa) o nacionalitzar empreses estratègiques (RENFE, Iberia).
 - 3. Regulació del comerç interior: control total de l'Estat. El govern comprava i venia tots els productes a un preu fixat. Cada família rebia una cartilla de racionament (fins 1951). Aparegué l'estraperlo, un mercat negre amb productes no entregats a l'estat. Es feren grans fortunes.
 - 4. Carestia de vida: misèria generalitzada, la gent torna al camp per a poder menjar. Provocà les primeres protestes contra el règim el 1945, 1947, 1951, i sobretot el 1956 i 1958.

4.2. “El desarrollismo” (1959-1973)

- El 1957 entren ministres tecnòcrates vinculats a l'Opus Dei, abandonaran l'autarquia i modernitzaran l'economia espanyola.
- Factors del “desarrollismo”:
 - 1. Plans estatals: el 1959 s'aprova el Pla d'Estabilització, que obri Espanya a l'exterior; es redacten tres plans quadriennals entre 1964 i 1975; es creen pols de desenvolupament en zones poc industrialitzades; s'invertí en infraestructures; i prengué molta importància l'INI, el qual va crear empreses com la SEAT (Sociedad Española de Automóviles de Turismo), vinculada a la italiana FIAT.
 - 2. Desenvolupament de la indústria privada: la millora de la producció permet abaratir els productes i incrementar la demanda. Ara es quan es popularitzen els electrodomèstics o l'automòbil (el famós Sis-cents, Seat 600).
 - 3. Importància de l'emigració: les indústries i l'agricultura es mecanitzen. Sobra gent de les zones rurals. Esdevé un veritable “èxode rural”: del camp a la ciutat i també un 10% de la força de treball emigrarà cap a Europa (baixa l'atur, i envien i porten divises a Espanya). L'emigració i el buidatge del camp dels anys 60 serà la “solució” a la mai realitzada reforma agrària a Espanya.
 - 4. Dependència de l'exterior: vénen inversions i tecnologies de l'exterior, sobretot empreses que buscaven mà d'obra barata, abundant i dòcil (p.ex. la fàbrica Ford a Almussafes).
 - 5. El turisme: serà un nou sector econòmic que des d'aleshores serà una de les claus de l'economia espanyola, ja que permet equilibrar el dèficit de la balança comercial de pagaments. Hi haurà un “boom” de turistes europeus buscant “sol i platja”.

4.3. Crisi econòmica (1973-1975):

- Crisi del petroli de 1973: crisi econòmica i important inflació.
- Tanquen empreses, augmenta l'atur i la conflictivitat social.